

Észáv harca az „igazságért”

Ezen a héten olvasunk először Észáv (másnéven Ézsau) figurájáról. Észáv Jákob ikertestvére, egyúttal a rabbinikus irodalom talán egyik legjellegzetesebb szimbolikus figurája.

Az ő alakján keresztül egyebek mellett azt is megérthetjük, hogy miért tekintjük a Tórát többnek mint pusztán „népi mitológiának” vagy történeti gyűjteménynek.

A Tóra ugyanis az egész életünket, gondolkodásunkat meghatározó mintákat ír le. Ennek egyik iskolapéldája Észáv, akinek alapos megfigyeléssel kiismerhetjük a személyiségét, és felismerhetjük őt, minden nemzedékben, egészen napjainkig.

Észáv két fő, visszatérő jellegzetessége: az igazsághoz és az eljövendő világhoz való felemás viszonya.

Szívesen hazudik, de ugyanakkor előszeretettel tetszeleg „az igazság bajnoka” szerepében. Az evilági dolgokban hisz, amit nem lát, az nincs – de ha érdekei úgy kívánják meg, akkor képes „előadni a vallásosságát”.

A mostani alkalommal az első tulajdonságot vizsgáljuk meg közelebbről.

Észáv első trükkjei

Mi a legelső dolog, amit Észávról a Tóra elárul számunkra?

„És felnőttek az ifjak. És lett Észáv a vad ismerője, a mező embere.” (Mózes 1., 25:27)

„És szerette Jichák Észávot, mert a vadhús a szája íze szerint való volt [cájid befiv].” (Mózes 1., 25:28)

Farnadi-Jerusáلمي Chájim Jedidja rajza. Köszönjük!!

Impresszum

Az *omek* szó jelentése: *mélység*. Az orti.hu célja a hagyományos zsidó értékek, autentikus tórai tanítások megjelenítése közérthető, modern formában. Elgondolkodtató, inspiráló, a tórai és rabbinikus irodalomból építkező témák, üzenetek, napjaink számára.

Írta és szerkesztette: Szántó-Várnagy Binjomin, a Bét Jehuda közösség rabbija (Budapest, 1084 Scheiber Sándor utca 2.).

Megjelenik 130 példányban.

Kapcsolat, feliratkozás, jó tanácsok vagy önkéntes segítség felajánlása: ortimagazin@gmail.com.

Szó szerint: „*vad volt a szájában*”. Ennek az egyik magyarázata az, hogy Jichák szerette a vadhúst, ezért Észávot is szerette, hiszen ő tudta őt a számára kedves csemegével megörvendeztetni (ahogyan később az áldás kapcsán is látjuk).

A másik magyarázat szerint azonban nem Jichák, hanem Észáv volt az, akinek „*vad volt a szájában*” – másszóval a „*szájával vadászott*”. Ravasz és körmönfont módon rászedte Jichákot, különösen jámbor embernek feltüntetve saját magát.

„*Becsapta az apját, és azt mondta: Apám, hogyan kell a sóból és a szalmából tizedet adni? Azért, hogy azt gondolja, hogy nagyon szigorúan veszi a micvákat.*” (Rási, Midrás alapján)

Azonban tudjuk, hogy mindez nem egy őszinte vallásos érdeklődésből és elkötelezettségből fakadt.

Hiszen amikor Jákob megveszi tőle az elsőszülöttséget egy tál lencséért, akkor a Tóra maga tanúsítja, hogy „*megvetette az elsőszülöttséget*” (Mózes 1., 25:34), azaz a szellemi (nem fizikai) dolgok nem sokat érnek az ő szemében.

Ellentétben a népszerű közvélekedéssel, ennek a „vásárlásnak” a során Észáv nem mutatta még csak a legkisebb jelét sem annak, hogy becsapva vagy kihasználva érezné magát. Éppen ellenkezőleg:

egy jót nevetett, hogy az ő öccse milyen bolond, hogy azt képzeletben, hogy ez a virtuális, képzeletbeli jogosultság érhet annyit mint egy finom ebéd.

Később azonban, amikor Jichák meg akarta áldani az elsőszülöttjét, hirtelen megváltozott a helyzet – és ezzel együtt Észáv látásmódja is.

A legárulkodóbb mondat ezzel kapcsolatosan az, amikor Észáv apjának így panaszkodik:

„*Hát ezért hívják Jákobnak, hiszen becsapott engem kétszer is: az elsőszülöttségemet elvette, és íme, most az áldásomat is!*” (Mózes 1., 27:36)

Hogyan lett a malac Észáv szimbóluma?

Amit itt Észáv úgy számít, mint Jákob első becsapása, arról a Tórából mi tudjuk, hogy annak idején még fordítva vélekedett¹: ő érezte azt, hogy neki sikerült öccsét „rászednie” – egy a maga számára igen előnyös üzletet megkötnie.

A második alkalommal pedig szintén ő akarta átverni a testvérét. Hiszen örömmel elfogadta az apja által felajánlott áldást, és eszébe nem jutott, hogy azt mondja neki:

„*Kedves apám, az elsőszülöttségi áldást ne nekem add, mert azt már régen eladtam Jákobnak.*”

Ezért szokták Ézsaut a saját szemében igaznak tűnő, de valójában hazudozós emberrel azonosítani.

Ugyanezért Bölcsseink azonosítják őt a malaccal². Ugyanis négy állatot sorol fel a Tóra, melyeknek a két szükséges kósersági jegy közül csak az egyik van meg (*ld. Mózes 3., 11:4-7*). Közülük is az egyetlen, amelyik

1 Mindebből fontos tanulság mindnyájunknak, hogy az emberi elme sajnos képes ilyesmire. Nekünk magunknak is résen kell lennünk, hogy ne értelmezzünk utólagosan eseményeket az eredetitől eltérő színben, csak azért, mert nekünk éppen akkor az új narratíva „kényelmesebb”.

2 Vájikrá Rábá 13:5

nem kérődző, de párosujjú patás, az a malac. Ugyanis míg a kérődzés kívülről szemmel nem látható (azonnal), addig az állat hasított patái egyből jól látszanak.

A malac tehát a képmutatás ideális szimbóluma: kifelé a „kóser részét” mutatja, ami pedig nem kóser rajta, azt elrejt. Ezért Bölcseink olyan kultúrával azonosítják, aminek fontosabb a külső „imázsa” és a hangzatos értékei, mint a belső, lényegi, lelki valósága.

A modern Észáv nyomában

Így vált a rabbinikus irodalomban Észáv először a Római Birodalom, majd az általt államvallásként felvett kereszténység szimbólumává.

Úgy tűnik, hogy Bölcseink szemében ez volt a legszembetűnőbb jellemző: míg a kereszténység szívesen mutatja be magát úgy, mint „a szeretet vallása”, a cselekedeteikből sajnos mégsem mindig ez tűnik ki.

Nincsen ez másképpen napjainkban sem: noha a zsidó nép támogatóit és üldözőit egyaránt megtaláljuk a keresztény és a muszlim világban is, de a muszlim gyűlölet sosem rejtje el magát, mindig egyenes és őszinte³.

Ezzel szemben a keresztény kultúra visszatérő motívuma, hogy mély gyűlöletüket be-

csomagolják valamilyen magasabbrendű érték elképzelt cukormázába. A legutóbbi időben ez „a háború ártatlan áldozatainak emberséges védelme”. Mely retorika azonban tipikusan oly messze esik az egyenlő, igazságos és pártatlan megítéléstől mint Makó Jeruzsálemtől.

Ne legyenek kétségeink: mindez egy teszt a Teremtő részéről, mellyel próbára teszi a modern kor emberét, hogy vajon ki az közöttük, aki szívesen járna Észáv nyomdokain, és ki az, akinek a szíve eléggé tiszta ahhoz, hogy megvesse ezt a képmutatást.

Ki az, aki vevő Észáv féktelen, ősi gyűlöletére, melyet ő mindig a legmagasabb szintű erkölcs propagandájába szeret becsomagolni? Aki még a legnagyobb embertelenség és leplezetlen kegyetlenség hallatán is mentgetni kívánja a menthetlent, miközben saját erkölcsösségéért megdicséri saját magát?

Észáv és az ő szellemi öröksége mindmáig köztünk van. Nem véletlen az, hogy Bölcseink megtanítanak minket arra, hogy hogyan olvassuk nyitott szemmel és füllel a Tóra szavait. És ezáltal arra is nyitottá válunk, hogy a minket körülvevő világ üzeneteit tisztábban megértsük.

HALACHA

Kiszlév hónap aktuális törvényei – a téli imaidők különlegessége

Ezen a héten köszöntött ránk Kiszlév hónapja.

Persze Chanuka ünnepét mindnyájan izgatottan várjuk. Ám a zsinagógát rendszeresen látogató zsidók számára egy másik jeles al-

kalomról is nevezetes ez az időszak: a téli napforduló közeledtéről.

Imáink ideje ugyanis igazodik „a csillagok járásához”. A délutáni ima a leginkább kritikus: ezt még naplemente előtt el kell mondanunk.

³ Ahogyan a Tóra megfogalmazza Jismáelről: „vad ember” (Mózes 1., 16:12).

A hamarosan következő napfordulóig minden héten egyre hamarabb mondjuk el imáinkat, majd onnantól kezdve ismét visszafordul ez a folyamat.

A délutáni ima télen a legtöbb ember számára egy igazi próbatétel: vajon képesek vagyunk-e megszakítani a munkánkat, hogy elmondhassuk? Vajon felvállaljuk-e ezt az igényünket a külvilág (munkatársak, főnök) előtt?

Mettől meddig lehet elmondani a délutáni imát?

Egyértelmű, hogy dél előtt nem mondhatjuk. A „halachikus dél” a napkelte és a napnyugta közötti időpont. Ezután még félórát kell várni az imával⁴.

Mostanság ez nagyjából dél körülre esik, azonban a pontos időt kövessük a naptárakban (pl. MyZmanim), mert az elkövetkező hónapok során nagyjából további fél órát tolódik még későbbre.

A délutáni imát naplementéig mondhatjuk. Ez idén (Budapesten) Chanukakor van a leg-

korábban: 15:52-kor. Ezért ha mindig 16 óra előtt mondjuk el a délutáni imát, akkor azzal sokat nem tévedhetünk. Ha csak tehetjük, igyekezzük az egész délutáni imát naplemente előtt elmondani.

Ez a legtökéletesebb megoldás. Ha azonban látjuk, hogy nem tudjuk befejezni az imát naplemente előtt, csak elkezdni, azon vitázunk a rabbik⁵. Szükség esetén támaszkodhatunk a könnyítő véleményre (de lehetőleg ne így tervezzük a napunkat).

Ha még ennél is később imádkozó zsidókat látunk, akkor se pillantsunk rájuk rossz szemmel. Ők ugyanis minden biztonnyal Rábénu Tám híres különvéleményét⁶ követik ez ügyben. Őszerinte a „halachikus” naplemente csaknem 1 órával következik a „fizikai” naplemente után.

Fontos azonban megjegyezni, hogy ha ezt a véleményt fogadjuk el, akkor nemcsak könnyítés, hanem szigorítás esetén is követnünk kell azt (például böjt vagy szombat kimenetelének számításakor).

Időpontok Budapesten:

Gyertyagyújtás **péntek este** (Budapesten): 15:47-ig.

Szombat kimenetele: 16:55.

A zsinagógában **péntek este** 17:30-tól tanulunk, 18:00-tól imádkozunk.

Hétfőn és csütörtökön reggel 8:00-kor imádkozunk a *Rumbach utcai zsinagógában*.

A *Smá Jiszráelt* olvassuk el legkésőbb szombat reggel 9:10-ig.

Szombat reggeli ima a Bét Jehuda zsinagógában legközelebb:

December 9-én, szombat reggel 9 órakor, Chanuka / Vájésev szombatján.

Sábát sálom! Gut sábesz!

⁵ Misna Berura 110:1, 89:5 szigorít, Áruach HáSulchán 110:5 megengedi, Toszfot Berácho 7a alapján.

⁴ Hogy ne tévedhessünk a kiszámításban. Ld. Áruach HáSulchán 233:13, Jomá 28b alapján.

⁶ Ld. Sábát 35a, Sulchán Áruach OC 261:2, ugyanott Biur Halacha részletes elemzése a témában.